

Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun *Beş Ada* Kitabında Anlatıcı, İzlek ve Toplumsal Sorunların Analizi

KÜBRA KURU*

Öz

Beş Ada, Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun ikinci öykü kitabıdır. Eser, insanın yaşam karşısındaki korkularını, yabancılaşmasını, iletişimsizliğini, hayallerini ve gerçeklerini konu alır. Yazarın kitapta ağırlıklı olarak üzerinde durduğu mesele, modernizm ile birlikte bireyin ve toplumun geçirdiği değişimdir. Öykülerde bu değişimler, kavramsal anlatıcı ve deneysel anlatıcı tarafından aktarılmaktadır. Ancak kimi bölümlerde bu anlatıcıların iç içe geçtiği de görülmektedir. Toplumsal sorunların yanı sıra bireyin bilinçaltını, bilincindeki bölünmeleri kurgusal bağlamda okuyucuya sunan Saçlıoğlu, bunu yaparken dilin göstergesel imkânlarından da yararlanmışır. Göstergelerin çağrışım yoluyla vurguladığı yabancılaşma, toplumsal değişimle birlikte yitirilen değerleri yansıtır. Temel izlek sorunları olarak karşımıza çıkan bireyin çevreye ve kendisine yabancılaşması, insanoğlunun yaşam karşısındaki değişimine bağlı olarak anlatılmışır. Parçalı öykülerden oluşan eserde her biri tek başına varolma gücüne sahip öyküler, âdeta bir yapboz gibi bir araya geldiklerinde bütünü tamamlayan parçalar olarak karşımıza çıkar. "Birinci Masal" ile başlayan eser "İkinci Masal" ile sona ererek kurgudaki eksik kısmı tamamlar. Aynı şekilde "Korku Adası", "Sis Adası", "Yalnızlık Adası", "Yargı Adası" ve "Düş Adası" öyküleri modern dünyada bireyin sıkıntılarını, korkularını, iletişimsizliklerini anlatması bakımından bir devamlılık niteliği taşımaktadır. Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun öykülerini izlek açısından incelediğimiz bu çalışmamızın temel gayesi çok katmanlı izlekleri çözümlenektir. Öykülerdeki izlekler; korku, arayış ve toplumsal sorunlar başlıkları altında detaylı bir şekilde incelenecektir. İncelenen başlıkların genel değerlendirmesi sonuç kısmında toplanarak sunulacaktır.

Anahtar Sözcükler: İzlek, Anlatıcı, Anlatı, Toplum, Modernizm, Birey.

ANALYSIS OF THE NARRATOR, THEME AND SOCIAL PROBLEMS IN MEHMET ZAMAN SAÇLIOĞLU'S *FIVE ISLANDS*

Abstract

Five Islands is Mehmet Zaman Saçlıoğlu's second story book. The work is about human fears, alienation, lack of communication, dreams and realities. The major emphasis of the author in the book is the change that individual and society went through with modernism. These changes in the stories are conveyed by the conceptual narrator and the experimental narrator. However, in some episodes, it is seen that these narrators are intertwined. In addition to social problems, Saçlıoğlu, who presents the subconscious of the individual and the divisions in his/her consciousness to the reader in a fictional context, has also benefited from the semiotic possibilities of language in doing

this. Alienation emphasized by the signs through connotation reflects the values lost with social change. The alienation of the individual from the environment and himself/herself, which appears as the main thematic problematic, has been explained depending on the change of human beings in the face of life. In the work consisting of fragmented stories, the stories, each of which has the power to exist alone, appear as pieces that complete the whole when they come together like a puzzle. The work that begins with the "First Fairy Tale" ends with the "Second Fairy Tale" and completes the missing part in the fiction. Likewise, the stories of "Fear Island", "Fog Island", "Loneliness Island", "Judgment Island" and "Dream Island" have a continuity in terms of telling the troubles, fears and miscommunication of the individual in the modern world. The main purpose of this study, in which we examine the stories of Mehmet Zaman Saçlıoğlu in terms of themes, is to analyze multi-layered themes. Themes in the stories will be examined in detail under the headings of fear, pursuit and social problems. The general evaluation of the examined topics will be gathered and presented in the conclusion part.

Keywords: Theme, Narrator, Narrative, Society, Modernism, Individual.

GİRİŞ

Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun *Beş Ada* öyküsü, hem bireyin varoluş sorunlarını hem de toplumsal sorunları ortaya koyması bakımından eleştirel metin özelliği taşımaktadır. Ada öykülerinde görülen bu özellik, okurlara dış dünyayı sorgulama ve dış dünyaya farklı perspektiflerden bakma olanağı sağlamaktadır. Ayrıca öykülerin temel özelliklerinden biri de çok katmanlı, çok izlekli bir yapıya sahip olmasıdır. İzleğin yanı sıra öykü kahramanlarına bakıldığında bu kişilerin genelde isimsiz oldukları görülmektedir. Kahramanlarını daha çok meslek gruplarıyla isimlendirmeyi tercih eden Saçlıoğlu'nda heykелci, fotoğrafçı, köylü, mektepli, savcı, subay gibi toplumun her kesiminden insan yer almaktadır. Öyküdeki bu kişiler toplum içinde var olma sancıları çeken, yaşam mücadelesi içerisinde olan kişilerdir. Ayrıca bu figüral kişiler, belli bir kişiyi değil, o toplumdaki bu vasıftaki ortalama insan tiplerini temsil etmektedir.

Beş Ada öykü kitabı kurgu bakımından incelendiğinde geleneksel olay örgüsünün yanı sıra yer yer günlük yaşamdan sahnelerin de yer aldığı bir eserdir. Eserdeki öyküler içerisinde özellikle *Mektepli'*de balıkçı dükkânında çalışan Recep'in, Saffet'in ve Ömer'in gün boyu yaptıkları rutin şeyler, ekmek parası için harcadıkları çaba, yaşamak için verdikleri mücadele anlatılır. Bunun yanı sıra öyküde zengin-fakir çatışması da okuyucuya sunulan meseleler arasındadır. Maddi imkân ve imkânsızlığa dayanan bir zümre farklılığı Recep ile müşteri çocuk üzerinden verilir. Eserde göze çarpan bir başka önemli nokta ise tür meselesidir. Karşıtlıkların ve diyalogların ön planda olduğu öykülerde çoğunlukla dramatik öykü türü kullanılmıştır. Dramatik öykü türü daha çok çatışma bağlamı üstüne kurgulanır. *Beş Ada* kitabında da bu çatışmalar olayların gelişimlerini yönlendirir.

Kurgu ve söylem yönünden alışılmış kalıpların dışına çıkmaya çalışan Saçlıoğlu, birey üzerinden toplumsal eleştirilere değinmektedir. Geleneksel toplumdan modern ve postmodern topluma geçişle ortaya çıkan kimlik bunalımı, varoluş sancuları, yabancılaşma ve insanın değersizleşmesi ada öykülerinde paradokslarla gözler önüne serilmektedir. Modernizm çılgınlığıyla artan benmerkezcilik bireylerin toplumdan giderek kendini soyutlamasına yol açmıştır. Çevreye yabancılaşmanın dışında, modern toplumların çıkmazlarından biri de sanayileşmenin getirdiği sorumluluklar nedeniyle bireylerin sistem içinde çarkı döndüren varlıklar hâline dönüş-

meleridir. Sistemin maddeleştirdiği bu insanlar giderek sorgulamayı, incelemeyi, tartışmayı unutan âdeta robotlaşan tek tip davranış sergileyen varlıklara dönüşmüşlerdir. Özellikle 21. Yüzyılda sürekli arayış içerisinde olan insanoğlu varoluş sorunsalında toplumsal kimliklere bürünme kaygısı ve alışkanlıklarından dolayı kendi belleklerinden sıyrılıp sistem için yaşam mücadelesi vermeye başlar. Bu dönüşüm, bireyin vermiş olduğu mücadele ada öykülerinde de çarpıcı biçimde görülür Yargı Adası'nda duruşma sırasında tüm soruları kendisi soran başkan gerekli görmedikçe başkalarının sorularını okumaz ve geçiştirir. Adada süren tüm duruşmalarda tek ve son söz sahibi olan başkan, kendisine muhalefet olan kişileri duruşmadan men etmektedir. Bunun nedenini soran yargıç ve avukatlarla âdeta dalga geçercesine "Muhalefet hastalığı; iyileşinceye kadar revirde yatacak" (Saçlıoğlu, 2002, s.111) diyerek dalga geçer. Başkanın davranışının yanlış olduğu adadakiler tarafından bilinmesine rağmen çoğu kişi ses çıkaramaz. Sistem tarafından ezilen, düşüncelerini belirtmeye korkan insanların görüldüğü öyküde yazar, sistem eleştirisinde bulunur. Yazar sistem eleştirisinin yanı sıra bireyin korkularına, kaçışlarına ve hayallerine de öykülerinde değinir.

ÖYKÜDE İZLEK

İzlek, öykülerde gösterilmek istenen asıl manzaradır ve öykünün temelini oluşturan yapıların başında gelir. İzlek metinde verilmek istenen asıl mesajdır. İzlek için "İzleğe, theme, tema, tem, ana düşünce, ileti, mesaj, öz gibi karşılıklar da önerilmiştir. İzlek, romancının romanında söz konusu ettiği gerçek ya da kurgusal ama özel, tekil bir olaydan genel için geçerli olduğunu iddia ettiği bir hükümdür. Romanın derin yapısını oluşturan unsurlardan birisi olan izlek, nesnel bir konunun farklı yazarlara göre öznel bir biçimde yorumlanmasıdır." (Sakallı, 2015, s.90) Yazarın ulaştırmak istediği mesajı taşıyan izlekler, okuyucu ile yazar arasında âdeta bir köprü görevini üstlenir. Kurmaca kişilerin çevresinde dönen ada öyküleri, kavramlar düzleminde korku, iletişimsizlik ve arayış izlekleri üzerinden çözümlenebilir. Ada öykülerindeki bu izlekler, ana kurgunun yanında öykülerdeki olay örgüsünü güçlendirmek için verilmektedir. Birbirine yabancılaşmış modern toplumlardaki bireylerin sıkıntılarının yoğun olarak görüldüğü metinlerde bireyin topluma, ailesine ve kendisine yabancılaşması, otoriter bir güç olan devlet karşısında ezilmesi ve ötekileştirilmesi sorunsalıyla karşılaşmaktayız. Birey yaşadığı bu sorunlar karşısında kendisini çevreden soyutlayarak iç dünyasına çekilir. Dış dünyadan bunalan birey zamanla bilincini tanımaya başlar. Ancak bu tanıma kişi üzerinde olumlu etkiler yaratacağı gibi kişilik bölünmesine neden olan olumsuz etkiler de yaratabilir. Bu olumsuz etkiyi özellikle yazarın *Düş Adası* öyküsünde başkarakterin düşlerine yaptığı yolculukta kişilik bölünmeleri yaşaması üzerinden görmekteyiz.

1. Korku İzleği

Modernizm ve kapitalist sistemle birlikte birey hızlı yaşayan, koşuşturma ve telaş içerisinde olan çevresine ve kendisine yabancılaşan bir varlık hâline dönüşmüştür. Kentlere sıkışan insanların sistemin çarkları altında ezilmemek için sürekli çalışmak zorunda olması sosyalleşmesini engeller. Bunun sonucunda içine kapanan birey yaşadığı topluma yabancılaşmaya, yalnızlığından dolayı vehme kapılarak paranoyayı daha yoğun hissetmeye başlar. Bireyin iç dünyasında yaşadığı bu sorunlar hayatın gerçeğini yansıtır. Modernist romancılara göre hayatın gerçekleri de bireylerin iç dünyalarının deşilmesiyle ortaya çıkar. Romanda gerçek kavramına yaklaşım geleneksel yaklaşımdan ayrılmıştır. Buna göre gerçek denilen şeyin kesin bir tanımı ve varlığı yoktur. Kişilere göre yorumlanan pek çok gerçek vardır. (Şimşek, 2020, s.220) Bu gerçekler bireyin korku, yalnızlık ve kaçıışı olarak metinlere yansır. Dolayısıyla malzemesini insandan ve çevresinden alan edebiyata da modern toplumlardaki bu sonuçların yansması kaçınılmaz olur. Söz konusu yazarın *Beşinci Ada* olan *Korku Adası* öyküsünde de bu sorunları ve korku izleğini yoğun bir şekilde görmekteyiz.

Korku Adası öyküsündeki başkahraman, bir zamanlar kalabalıktan, anne ve babasının ayrılmasından, oğlunun onu bir gün bırakması ya da ölmesinden, düşündüklerini başkasının hissetmesinden kısacası her şeyden korku ve endişe duyan biridir.

“Yaşamınız boyunca birçok korkunuz oldu. Bir ara babanızla annenizin ayrılacağından korktunuz... Daha sonra babanızın sizinle yalnızken öleceğinden korktunuz. Bu korku yüzünden yaşlı babanızla baş başa bir gece bile geçirmediniz... Şimdilerde yeni bir korku edindiniz Oğlunuzun öleceğini, sizden önce ölebileceğini düşünüyorsunuz... Siz, en büyük korkunuz gerçekleşmesinden korktuğunuz için buradasınız. Yani şimdi o gerçekleşiyor. Aptalca düşüncelerinizi, ruhunuzun hasta olduğunu sandığınız yanını başkalarının duymasından, bilmesinden korktunuz yıllarca. Ağabeyinizi öldürmek ya da kanının fışkırışını görmekten çok, bu düşüncelerini başkalarının bilmesinden korktunuz.” (Saçlıoğlu, 2002, s.35-36)

İçine kapanan birey öyküde de olduğu gibi zamanla çevresine ve ailesine yabancılaşmakta insanlardan uzak olduğu, özgür hissettiği alanlarla kendisini kısıtlamaktadır. Düşüncelerinin dahi başkası tarafından bilinmesini istemeyen birey, daima bir endişe içerisindedir. Bireyin bu endişeleri zamanla yaşadığı çevre ile arasında çatırdamalar yaşanmasına sebep olmuştur. Modernizmin etkisiyle bireyin yaşadığı topluma olan mesafesi, endişe ve korkuları değişmiş ya da var olan korkularına yenileri de eklenerek artmıştır. Bireyler için psikolojik kökenli endişeler, sosyal endişeler ve yalnızlık da bugün korkutucu birer etken olmaya başlamıştır.

2. İletişimsizlik İzleği

Bu izlek, yazarın *İkinci Ada (Sis Adası)* adlı öyküsünde yoğun olarak görülür. Öyküdeki izlek, birbirlerini anlamayan bireylerin iletişim kurmakta zorlandığını ifade etmektedir. Bireyler arasındaki bu iletişimsizlik yalnızlığa yol açmaktadır. İnsan sosyal bir varlık olarak toplumsal hayatın içinde yer almakta ve çevresiyle sürekli iletişim kurmaktadır. Yaşam bir bakıma iletişim kurma serüvenidir ve insan iletişim kurmadan yaşayamaz. Günümüzde kitle iletişim araçları hızla yayılmakta; fakat insanın yalnızlığı ve içe kapanıklığı ortadan kalkmamaktadır. Hızlı bir değişim süreci içindeki modern insan, yaşanan hızlı değişimler nedeniyle iletişim kopukluğu yaşamaktadır. İletişimden kopuk insan kendi içine kapanmakta ve giderek yalnızlığa hapsolmektedir. (Paksoy, 2014, s.53) Anlatıda bir tren yolculuğunda tanışan üç kişi ve bu üç kişinin sis içinde gerçekleştirdiği konuşmalar, iletişimde görselliğin azalması anlatılmaktadır. Öyküdeki bu üç kişiden biri sağır diğeri ise kördür. Trenin arızalandığı kasabada yoğun sis de ortaya çıkınca iletişim bir hayli zorlaşmaktadır. Kurgudaki bu durum ile Saçlıoğlu, bireylerin toplum içindeki iletişimsizliklerine dikkat çekmektedir. Nitekim gözleri görmeyen öykü karakteri sisli havaları çok sevdiğini çünkü hava güzel olduğunda kimsenin ona ihtiyaç duymadığını, yanına gelmediğini ifade eder. “Bu siste benden başka kimse gezmeye cesaret edemez. Burada sık sık sis olur. Sis olunca ben rahat ederim; sis dağılınca benim dışımdaki herkes sevinir” (Saçlıoğlu, 2002, s.60) Gerçeklik düzleminde öykü karakterleri arasındaki bu çatışma, iletişimsizliği doğurur ve bireyler bu iletişimsizlik nedeniyle toplumsal ilgisizliğe maruz kalırlar. Aynı durumu öyküde sağır karakterin de yaşadığını görmekteyiz. Modern dünyada da kapitalizmin sömürdüğü insanlar arasında öyküde gördüğümüz iletişimsizlik durumu neredeyse her gün yaşanmaktadır. Dolayısıyla Saçlıoğlu'nun öyküde seçmiş olduğu bu karakterler, hemen her toplumda yaşanan sorunu göstermek maksadıyla bilinçli olarak tercih edilmiştir. Sağır ve dilsiz olan karakter arka planda okuyucuya, bireylerin birbirine yabancılaşmasını, iletişimsizliğini göstermektedir. Aynı şekilde öyküdeki kör karakter ise insanların bazı durumları, olguları görseller bile ses çıkamadıklarını aslında bunlar görüldüğü takdirde toplumlarda ne gibi olumlu sonuçların ortaya çıkacağını yansıtmaktadır.

3. Arayış İzleği

Arayış izleği en eski yazılı metinlerden hatta sözlü edebiyatın başladığı andan beri var olmuştur. Bazen bu arayış sevgiliye, bazen aileden birini bulmaya, bazen de bir nesneye yönelikken modern hayatla birlikte değişime uğramış ve bireyin kendisini bulmaya, onu aramaya yönelik olmuştur. Carl Gustav Jung da arayış arketipinin insanlığın var olduğu ilk yıllardan itibaren şekil değiştirerek devam ettiğini belirtir.

“Ana örnek, ilk model gibi anlamlara gelen arketip, Platon’un ideaları gibi evrensel ve genel bir ilk modeldir ve edebiyat eserlerinde bu genel arketipin çok az farklı şekillerde tekrarlandığını görürüz. Çeşitli ülkelerdeki masallara bakacak olursak bunların bazılarında geniş hatlarıyla aynı olay örgüsüne rastlarız. Bir kralın ya da padişahın oğlu değerli bir nesneyi veya bir kızını bulmak için yola çıkar, birçok engellerle karşılaşır; doğüstü güçlere sahip insanlardan ya da hayvanlardan yardım görür ve sonunda istediğini elde ederek döner. Ana çizgilerini verdiğimiz bu temel örnek bir arama arketipidir. Bu arketipi yalnız masallarda değil mitoslarda, eposlarda, Ortaçağ romanlarında, modern romanlarda da buluruz. W.H. Auden’e göre hatta bir dedektifin katili aradığı polis romanları da bu arketipin değişik bir şeklidir.” (Moran. 2001, s.2020)

Mehmet Zaman Saçlıoğlu’nun *Ada* öykülerinde de bu arayış arketipi dikkat çekmektedir. Yazar *Beş Ada*’da öz bilinçlerinden uzaklaşan kendine yabancılaşan bireylerin yaşamındaki kargaşayı, kendini bulma serüvenini ele alır. *Düş Adası*’nda geçen arayış sorunsalı başkışının kendisini bulmak için verdiği mücadelede en önemli sorunsaldır. “Jung’un genel olarak büyük arayışlar, keşifler, kurtuluşlar ve büyük eylemleri diye ifade ettiği kahraman (aşama) arketipinde kahraman, bilinçdışını aşip kişiliğini bütün olarak gerçekleştirmeyi amaçlar. Kendilik (self) arketipi, bilinçdışında elde edilmesi zor bir hazine gibidir.” (Gürses, 2007, s.88) Biz bu zor hazinenin Saçlıoğlu’nun *Düş Adası* öyküsünde elde edildiğini görüyoruz. Başkarakter elli dört yıl boyunca uykuyla ve bilinç ile ilgili araştırma yapar en sonunda düşler dünyasına girebilmeyi başarır kendi deyişiyle bunu başaran tek kişidir. “Gerçekler dünyası, içinde yaşadığımız dünyadır; düşler ise, bizim içimizde yaşanan dünyadır. Birinden ötekine bizden geçilerek gidilir. Ama bu yolu yalnızca kendimiz geçeriz. İçimizdeki dünyaya, bizden başkası giremez. Doktorlar, bilim adamları bunu başarıyorlar, bilinçaltına bir ölçüye kadar girebiliyorlar,’ demeyin. Kim biliyor ki? Henüz kimse. Kimse bir dünyadan ötekine nasıl geçildiğini bilmiyor; benim dışımda...” (Saçlıoğlu, 2002, s.116) Ancak onun bu başarısı başkarakter için kötü sonuçlar doğurur. *Düş* dünyadaki kişiliğini bulup onunla iletişime geçmesi kişilik bölünmesi yaşamasına neden olur. “İşte, son üç ay içinde yaşadıklarım bunlar; kişiliğimin ne zaman ayrıldığını ne zaman birleştiğini, hangisinin ne zaman baskın çıktığını artık anlamıyorum; ama şu son günlerim, uykuya dalma anını yakalamaya çalıştığım günlerde yaşadıklarımın daha huzurlu geçiyor gibi...” (Saçlıoğlu, 2002, s.127) Kişilik bölünmesi yaşayan başkarakter anlatı süresince öteki beni ile mücadele içerisindedir. Çoğu zaman çoklu kişilik geliştiren kahramanlar, toplumun yasalarına uyma mecburiyetine karşı çıkanlardır. Bu kişi, toplumların sert ve katı anlayışlarını kabullenemeyerek kendi ruhunda bir çeşit suçluluk duygusu hisseder ve çatışma içine girer. Yaşadığı çatışma nedeniyle çoğunlukla birbirinden habersiz iki ya da daha fazla kişiliğe bölünür. “Kişilik bölünmesi ile birbirine ters düşen fikirlerini de diğer kişiliklerine bilinçsiz de olsa kabul ettirir. Bu sebeple kişinin yarattığı çoğul kişilikler farklı karakterlerin temsilcisi hâline gelirler. Bu bağımsız kişiliklerin her birinin kendine özgü duygu ve düşünce sistemi oluşur.” (Toyman, 2006, s.135) Nitekim öyküde de ben ve öteki arasında her anlamda karşıt düşüncenin olduğu görülmektedir. Gerçeğin “ben”i dilenciye para vermek istemezken düşteki “ben” bunu yapmak ister aynı şekilde düşteki ben insan öldürmek isterken gerçeğin beni bunun yanlış olduğunu söyler.

Bireyin bilinçaltının dışı vurumu olan rüya ve hastalık halleri bastırılmış arzuların ortaya çıktığı anlardır. Öykü karakterinin içinde yer alan şiddet duygusu da rüya esnasında, ilerleyen aşamalarda ise ikinci kişiliğinde ortaya çıkmaktadır.

Saçlıoğlu'nun *Büyük Göz* öyküsünde ise arayış izleğini ulaşılmak istenen bir nesne olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyük göz burada Saussure'nin göstergebilim kuramında açıkladığı gösterge ve gösterenler zincirindeki ilişki ile doğrudan ilgilidir. "Yapısal aşkın bir göstergesi olan büyük göz, öykü karakterinin ele geçirme arzusuna karşı direnir. Bu nedenle sahip olma eylemi sürekli ertelenir." (Şen, 2014, s.649) Öyküde, yabancısı olduğu bir kasabaya giden başkarakter, bir fotoğrafçı dükkânının vitrininde, kendisini takip eden büyük bir göz fotoğrafı görür ve bu fotoğraftan çok etkilenir. Binlerce göz fotoğrafından, kesilerek yapılmış olan bu gözün bulunduğu dükkâna giderek fotoğrafçıdan gözü satın almak ister ancak fotoğrafçı gözün satılık olmadığını söyleyerek teklifini reddeder. Bu gerçekleşmeyince kendi gözlerinin de bu büyük gözde yer almasını ister, fakat gözlerinin rengi ve boyutu büyük göze uyum sağlamaz. Başkarakter daha sonra vitrindeki büyük göze benzer fotoğrafa sahip olmak ister. Bunun için göz fotoğrafı çekmeye çalışır. Ancak fotoğraf çekmek için ikna olan tek kişi sokaktaki bir dilenci olur. Fotoğrafçı bu iki göz arasında uyum görmez. Israrlı müşterisine kendi gözünün farklı boyutta baskılarını yaparak ona vitrindekine benzer bir fotoğraf oluşturup verir. Sonuçta öykü karakteri arzu ettiği nesnesine ulaşır. Ancak bu nesneye ulaşmak için epey bir çaba harcamıştır. Kasabada istediği büyük göze uyum sağlayacak herkesle konuşmuş, birçok yer gezip teklifini kabul edecek insan aramış hatta bazen terslenmiştir. Arzu nesnesine ulaşma yolunda önüne pek çok engel çıkmıştır ancak kahraman yılmadan aramaya devam etmiştir. Arzu ettiği göze ulaşmak için çaba harcayan karakter sonunda bir dilenciye ikna etse de aslında büyük göz yine kendisinde var olan bir şeydir ve fotoğrafçı yine karakterin kendi gözüyle ona arzu ettiği nesneyi verir. Öyküde ön plana çıkan arama yolculuğunda bireyin kendisini bulmasıdır.

4. Toplumsal Sorunlar

Toplum her zaman için edebi eserlerin işlediği konu olmuştur. Toplumdan bağımsız bir edebiyat olamayacağı gibi edebiyattan bağımsız bir toplum da olamaz. Dolayısıyla toplumların yaşamış olduğu sıkıntılar edebiyatlarına yansır. Saçlıoğlu'nun *Beş Ada* eserinde de Türk toplumunda yaşanan belli başlı sıkıntılar işlendiğini görmekteyiz. Yazarın *Mektepli*, *Unutma Beni*, *Dördüncü Ada (Yargı Adası)* öykülerinde bu sıkıntılardan toplumsal adaletsizlik, varlıklı sınıfların şımarıklığı ve ezilen sınıfın yaşadığı zorluklar anlatılmaktadır. Birey ile toplum arasındaki diyalektik ilişki, daha çok yabancılaşma ve şeyleşmenin bir sonucu olarak görünmektedir. Kişisel bireyle sınıf bireyi arasındaki bölünme, yaşam koşullarının birey için rastlantısal yapısı, ancak yine burjuva sınıfının bir ürünü olan sınıfın ortaya çıkışıyla görünür. Bu rastlantısal özellik bireylerin kendi aralarındaki rekabet ve savaşımın doğur ve gelişir. (Uluğtekin, 2010, s.90) Modernizm ile sürekli değişim içerisinde olan bireyler özgür gibi görünseler de gerçekte kendilerine dayatılan belli başlı kurallar çevresinde aslında toplumun dayattıkları ile sınırlıdır.

Mektepli öyküsü Recep isimli karakterin balıkçı lokantasında darbuka çalarak para kazanmasının ve yaşamını ele alır. Recep üvey babasıyla kavga ettikten sonra çalıştığı bu koya gelmiştir. Darbuka çalarak hayatını devam ettirmeye çalışan Recep, pek fazla anlaşılmaz da Saffet'in dükkânında çalışmaya devam eder. Yine turistlerin geldiği bir gece Recep darbukasıyla Saffet ise hem türkü söyleyerek hem de bağlama çalarak turistleri eğlendirir. Ancak gelen bu müşterilerden biri olan küçük çocuk, yanında darbukasını getirmiş ve onlara eşlik etmeye başlamıştır. Recep bu duruma bozulsa da belli etmemeye çalışır. Durumu fark eden Saffet ise Recep'i biraz daha kızdırmak

istediği için çocuğu sahneye çıkartarak darbuka çalmasına müsaade eder. Bu küçük çocuğun darbukayı müziğe uygun, tek bir ritim bile kaçırmadan çalması herkesin dikkatini çeker ve bir anda dükkândaki bütün müşteriler çocuğa ilgi göstermeye başlar. Saffet'in de mikrofonu Recep'in önünden alıp çocuğun önüne koymasıyla duruma iyice bozulan Recep, sahneden inerek masalardan birine oturur. Saffet'in bu davranışı onu sinir etmeye yönelikken, çocuğun annesinin tutumu bunun aksine Recep'i aşağılamaya yöneliktir. Mektepte eğitim almış olan oğlunun sıradan bir eğlence yerinde darbuka çalan insandan daha iyi olduğunu göstermeye çalışan anne karakteri ile Saçlıoğlu, sınıfsal farklılıkları ve yoksul kesimin ezilmişliğini okuyucuya sunmaya çalışmıştır. Nitekim bu sınıfsal farklılık annenin şu sözleriyle de vurgulanmaktadır; "Çalar amcası... Konservatuvara gidiyor. Üç yaşından beri çalıyor. İki buçuk yaşında evdeki tencereleri ters çevirir çalardı. Geçen sene okulda davulu bırakıp piyanoya geçti. Malum, davulla, darbukayla ancak göbek havası çalınır, dedi gülümseyerek." (Saçlıoğlu, 2002, s.50) Görüldüğü üzere anne tarafından bu enstrümanlar basit görülmektedir. Öyküde enstrümanlar üzerinden kültürel baskı, sınıfsal çatışma, güçlü ve zayıf arasında ezme ve ezilme meselesine dikkat çekilmektedir.

Yazar, *Unutma Beni* öyküsünde de sınıfsal ayrımları işlemeye devam etmektedir. Şef olmayı bekleyen başkarakterin oğlu, müdür olunca babası bu duruma sevinmek yerine tam tersi üzülür. Bu olayda bir bit yeniği olduğunu söyleyerek oğlunun görevi geri vermesini ister. Onun bu isteği üzerine baba oğul arasında tartışma başlar. Başkarakter göre mali işler ile ilgilenip her anlaşmanın altına imza atacak olan oğlu, işyerinin ileri gelenleri tarafından kullanılmaktadır. Oğlu için endişelenen başkarakter gençken dinlediği bir hikâyeyi anlatarak taşıyamayacağı rütbeyi almayan dayısından bahsederek kendisinin de bu müdürlüğü reddetmesi gerektiğini anlatmaya çalışır. Sınıfsal olmak üzere toplumda yerleşmiş olan bazı normlar vardır ve insanlar bu nedenle kendilerini bazı mevkilere uygun görmezler. Çünkü o mevkiler daha yüksek rütbelilerin daha üst gelirli ailelerin çocuklarına aittir. Toplumlara yerleşmiş olan bu normlar, bireyler üzerinde baskılara neden olmaktadır. Kişinin toplum baskısı altında ezildiğine, bireyin hep ikincil sırada olduğuna ve kişiliğini kazanması için toplum yasalarına başkaldırması gerektiğine inanan birinin, Bilbaşar'ın dediği gibi "inançsız" olmadığını, sadece onunkinden "farklı" bir inanca sahip olduğunu belirtir. (Özata Dirlikyapan, 2007, s.56) Nitekim öyküde de baba ve oğlunun inançlarının farklı olduğunu görmekteyiz. Toplum baskısının yanı sıra bireyler üzerinde aile baskılarının daha yoğun olduğu dikkat çekmektedir.

Dördüncü Ada (Yargı Adası) öyküsünde ise hüküm verilecek siyasî mahkûmları yargılamak için savcıların, avukatların getirilmesi ve bu avukatlardan en genç olanın hikâyesi anlatılmaktadır. Adaya gelmeden önce detaylı araştırmalar yapan genç avukat davaya çok hevesli bir şekilde hazırlanır. Ancak duruşma salonunda Başkan çoğu düşüncesine karşı çıkar hatta gerekli gördüğü yerde ağırlığını kullanarak tartışmayı sona erdirir. Genç olduğu için zabıt tutma ve ertesi günkü oturumdan önce yargıçlara özetleme işi kendisine verilir. Genç avukata bazen oda arkadaşı zabıt özetleme işinde yardımcı olur. Ancak Başkan'la olan tartışması yüzünden Başkan, bu işi tek yapması için onu zorlar. Başkan ile arasında devam eden tartışmalar kendisinin davadan alınmasına ve hasta olduğu söylenerek revire yatırılmasına neden olur. Dava sonuçlanana kadar revirden çıkartılmayan genç avukat, onca yaptığı hazırlığa, araştırmaya ve hevesli olmasına rağmen bu davadan alınmasına üzülür. Genç avukatı Paşa ile konuşup davadan alan Başkan, duruşma salonunda kendi isteklerine karşı gelenlere gözdağı vererek davayı arzu ettiği gibi sonuçlandırır. Öyküde özellikle çaresizlik sorunsalının vurgulandığı da görülmektedir. "Çaresizlik; insanın sınırlarına çarparak artık gidecek bir yerinin olmadığı, söyleyecek sözünün-harcayacak gücünün

kalmadığı zamanlara ve bu zor zamanları derinden duyumsayan” (Korkmaz, Deveci 2017, s. 119) bireye dikkat çeker. Genç avukat adaleti sağlamak için ne kadar çırpınırsa çırpınsın önüne sürekli bir engel çıkarılır ve davadan alınır. Mevki üstünlüğünü kullanarak kendinden düşük rütbede olanları ezmeye çalışan Başkan, davada adeta güç gösterisi sergiler. Birçok noktada önemli çıkarımlarda bulunan genç avukatı kendisine muhalefet yaptığı için hiç düşünmeden davadan uzaklaştırır. Çaresizliği kabullenen genç avukat, hiçbir şey yapmadan davanın sonunu bekler. Yazarın bu öyküsünden hareketle güçlü olanın zayıfı ezdiğini söyleyebiliriz. Bu durumu hayatın hemen hemen her alanında görmekteyiz. Toplumlar arasında sınıf farkının giderek büyüdüğü modern dünyada güçlü olan daima zayıf olanı ezmektedir. Bu durum yalnızca döneme göre biçim değiştirmekte ancak yine aynı şekilde artarak devam etmektedir. Öyküde de başkanın avukatı ezmesi ile yazar otoriterlik eleştirisi yapmaktadır. Burada otoritenin başına buyrukluğu, kimseyi hiçbir kanunu tanımaması olaylar üzerinden eleştirilir.

SONUÇ

Ada öykülerinde Mehmet Zaman Saçlıoğlu, farklı tür öyküleri bir arada okuyucuya sunar. Yazar eserinde hem bireysel sorunları hem de toplumsal meseleleri birlikte işler. İnsanı her yönüyle anlatmaya çalışır. Günlük yaşamdan sahnelerin yer aldığı öykülerde hayatın her evresinde insanın barındırdığı korku, kıskançlık, yabancılaşma, çatışma, öfke, özlem gibi izlekler yazarın düşleriyle birlikte kurgu dünyasında yeniden şekillenir. İç içe geçmiş bu öykülerde ekoeleştiri, varoluş sorunsalı en çarpıcı izlekler olarak karşımıza çıkar. Doğa ile daima temas içinde olan insanların doğayı ve doğadaki canlıları bilinçsizce nasıl tükettikleri, hayvanların gözünden kurgusal bağlamda okuyucuya aktarılır. Toplumsal meselelerin yanı sıra bireyin toplum içerisinde var olma sorunsalı farklı tabakada yer alan bireyler üzerinden verilir.

Anlatıcının ön plana çıktığı ada öykülerinde dikkat çeken bir başka unsur ise yazarın kullandığı dildir. Saçlıoğlu sade anlatımı, şiirsel söylem ve imgelerle süsleyerek okuyucuya sunar. Okuyucunun gözünde âdeta anlattığı sahneyi canlandıran yazar, açık uçlu son ile bitirdiği öyküleriyle okurlarını hayal etmeye, düşünmeye sürükler. Ada öykülerinin arka planında âdeta okura ders verme amacı vardır. Öykülerinde toplumsal sorunlara ışık tutarken bu durumu okuyucuya olduğu gibi vermek yerine okuyucunun öyküyü irdeleyerek bunu görmesini sağlayan yazar, karşısında hazır bulunurluğu, belli bir bilgi birikimine sahip olan okuru beklemektedir.

KAYNAKLAR

- Gürses, İbrahim (2007). “Jung’cu Arketip Teorisi Bağlamında Tasavvufî Öykülerin Değerlendirilmesi: Sîmurg Örneği”. Uludağ Üniversitesi: İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.1, s.88.
- Jung, Carl Gustav (2006). *Analitik Psikoloji*. Ç. Ender Gürol, İstanbul: Payel Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan, Deveci Mutlu (2017). *Türk Edebiyatında Bir Tür Küçürek Öykü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Moran, Berna (2001). *Edebiyat Eleştirileri ve Kuramları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özata Dirlikyapan, Jale (2017). “Yazınsal Kavrayışta Köklü Bir Değişim: Türk Öykücülüğünde 1950 Kuşağı”. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi, s.56.
- Paksoy, Hüseyin (2014). “Sema Kaygusuz’un Hikâyelerinde Modern İnsanın Yalnızlığı”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ardahan: Ardahan Üniversitesi, s.53.

- Saçlıoğlu, Mehmet Zaman (2002). *Beş Ada*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sakallı, Fatih (2015). "Sibel K. Türker'in Öykülerinde İzlek". *Türkbilig*. S.30, s.90
- Şen, Cafer (2014). "Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun Büyük Göz Öyküsünde'Aşkın Gösteren' Ve 'Aşkın Gösterilen' Kavramlarının Fenomenolojisi". *Turkish Studies*. S.9, s.649.
- Şimşek, Yaşar (2020). "Ayla Kutlu'nun Kaçış romanında modernist izlekler". *RumelidE Journal of Language and Literature Studies*". 218-241.
- Toyman, Yeliz Özge (2002). "Nazlı Eray'ın Roman Dünyasında Düşü ve Büyülü Gerçekliğin Kurgusu ile Fantastik Unsurlar". Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, s.135.
- Uludağ, Melahat Gül (2010). "İzlek Ve Biçem İlişkisi Açısından Suat Derviş Romanlarının Türk Edebiyatındaki Yeri". Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi, s.90.
- Yivli, Oktay (2016). "Ethem Baran'ın Emanet Gölgele Defteri'nde Temel Sorunsallar". *Yeni Türk Edebiyatı Dergisi*. S.16, s.165.
- Yivli, Oktay (2020). *Öykü Nasıl Okunur Modern Öykü ve Yöntem*: Ankara, Günce Yayınları.

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN

